
Cílem předložené diplomové práce je zjistit, „jak se vyvíjel polsko-německých dialog v oblasti národnostních menšin“. Za ne zcela pregnantní formulací se skrývá zájem o polskou komunitu v Německu, jejíž postavení, podobně jako postavení německé menšiny v Polsku, zásadním způsobem upravila Smlouva o sousedství a spolupráci mezi Spolkovou republikou a Polskem z roku 1991. V časovém ohledu tímto datem hlavní zájem autorky o téma nezačíná; analýza zahrnuje období let 2011-2016, kdy polská a německá strana u příležitosti dvacátého výročí smlouvy zahájily jednání o tom, zda a nakolik byla smlouva z roku 1991 naplněna a jak by případně ještě měla být dále naplňována. Je to téma v polsko-německých vztazích sice nikoliv vysloveně výbušné, ale určitě důležité, neboť zejména na straně zástupců polské komunity v Německu jsou formulovány některé kritické výhrady. Koncovým mezníkem časového vymezení je termín zatím posledního kongresu polských organizací v Německu v roce 2016, který je dnes hlavní platformou polsko-německého dialogu o situaci polského etnika v Německu, nazývaného někdy souhrnným názvem *Polonia*.

Je nutné ocenit, že autorka si vybrala téma, které je v Česku prakticky nereflektováno a i v mezinárodní literatuře (s jistou výjimkou polských autorů) zastoupeno spíše sporadicky. Svoji práci proto musela opřít o primární prameny, internetové zdroje i informace samotných aktérů polsko-německého dialogu, pohříchu výlučně z řad pracovníků polských organizací, což, jak sama připouští, její pohled na téma poněkud ovlivnilo. Nicméně jako by se během zpracování práce vkrádaly rozpaky a mizel počáteční entuziasmus. Práce tak přes zajímavé téma zůstala v leccěms za očekáváním.

Autorce se nepodařilo dostatečně pojmenovat problém, kterým se hodlá zabývat. Úhelným kamenem celé záležitosti je totiž skutečnost, že na rozdíl od německého obyvatelstva v Polsku polské obyvatelstvo v Německu nemá oficiálně statut národnostní menšiny, a je otázkou, zda kvůli tomu nepostrádá některá privilegia, která náleží třeba německé menšině v Polsku. Autorka vycházela z předpokladu, že polské organizace v Německu usilují o to, aby německý stát Polákům na svém území (resp. té jejich části, která má německé státní občanství) oficiálně přiznal status národnostní menšiny, ale neformulovala tento předklad jako hypotézu. Jak sama připouští, již v průběhu práce dospěla k závěru, že tomu tak není a že tento požadavek artikuluje jen část polské komunity v Německu. Důvodem zjevně je, že příslušníci *Polonie* fakticky požívají výhod, které v Německu (případně v jiných státech) odpovídají postavení národnostní menšiny. Přiznáním statusu národnostní menšiny by se každodenní život polské komunity nijak nezměnil, naopak někteří z jejich příslušníků by možná o tyto výhody přišli, protože nesplňují obvyklá kritéria pro přiznání statusu příslušníka národnostní menšiny. Pozornost polských organizací se proto soustředí na praktické naplňování těchto výhod, zejména pokud se týče financování jejich činnosti a výuky polského jazyka. Možnosti využít této konstelace k vystavění zajímavé hypotézy a narýsování napínavého příběhu autorka nevyužila; čtenář se až do konce práce jen dohaduje, co je jejím smyslem (nehledě na „zmapování“ polsko-německého dialogu) a o co v ní vlastně má jít.

Tento dojem posiluje i nedostatečně propracovaná struktura aktérů. Debata o postavení *Polonie* se odehrává ve složité interakci mezi vnitřní politikou obou zemí a jejich bilaterálními vztahy. Polský vnitropolitický kontext je ale vypuštěn úplně, což čtenáře ponechává v nejistotě, jakou rezonanci má problém *Polonie* v Německu v polské politice a veřejnosti. Rovněž o postoji polské zahraniční politiky a diplomacie se dozví velmi málo; nemá tedy představu, zda a jakou podporu mají snahy polských organizací v Německu ze strany Varšavy. Málo se dozví o poměrech uvnitř *Polonie* - její heterogenní složení, jejíž historické příčiny autorka poměrně

obširně líčí, vysoká roztržitost, nízká reprezentativnost (všechny polské organizace sdružení asi jedno procento Poláků v Německu) dává tušit určité problémy, i když pojítka (zejména finance od německého státu) jsou také silná. Určitá zdrženlivost německých oficiálních míst v záležitosti, která se týká vztahů k jednomu z klíčových sousedů Spolkové republiky, Polsku, je také překvapivá a žádala by si přece jen podrobnější zamyšlení a dohledání dalších informací. Obava spolkových úřadů z dominového efektu v případě uznání Poláků v Německu jako národnostní menšiny, je silným důvodem, čtenáře ale např. napadne, zda se různé německé politické strany k takovému kroku staví úplně stejně či jaký by případně mohl mít ohlas u reprezentace dnes uznávaných národnostních menšin na německém území.

Svým rozsahem je práce dosti výrazně pod předepsaným limitem, ačkoliv autorka dělala, co mohla (např. úplné citace v poznámkovém aparátu, dokonce včetně ISBN), aby text poněkud narostl. Nadto se poměrně značná část práce (téměř třetina textu) věnuje historickým souvislostem, což jistě není bez zajímavosti a relevance k tématu, ale na vlastní téma mnoho prostoru nezbyvá. Některé problémy tak zůstávají jen lakonicky pojmenovány, ačkoliv by za podrobnější rozpracování stály, např. požadavek odškodnění Poláků persekovaných nacistickým režimem. Pokud totiž měli německé občanství, spadali pod spolkové odškodňovací zákonodárství 50. let a měli nárok na odškodnění v tomto rámci. O jaké odškodnění tedy šlo v tomto případě? Ne zcela přesná je autorka v otázce vymezení pojmu národnostní menšina. Kapitola na toto téma na počátku práce je záslužná, i když se opírá primárně o polské práce, kontext širší mezinárodní debaty na toto téma chybí. Politicky důležité je, že evropské normy a konvence národnostního práva žádnou definici neobsahují a právo určit, která jazyková či etnická skupina je národnostní menšinou, přenechává jednotlivým státům.

V práci jsou i některé spíše drobné „nedodělky“, které mohly být odstraněny pečlivější závěrečnou redakcí. Autorka se např. na počátku rozhodla používat pro polskou komunitu v Německu termín „přesídlenci“, nicméně v textu se najednou objevuje dnes v češtině stále ještě málo frekventované slovo „přestěhovalec“ (s. 21). Těžko lze říci, že „Německo“ na počátku 50. let nepěstovalo „téměř žádné kontakty s Polskem“ (s. 20). To jistě platí pro Spolkovou republiku, ale s druhým německým státem, s NDR, Polsko udržovalo naopak kontakty velmi intenzivní. Odstranit šlo také sice nečetné, ale přece jen existující formulační nedostatky (používání nespisovných slov jako např. „spousta“ – viz s. 16, či velmi nestandardních obrátů: „výplodem dlouhodobé migrace“ – s. 14; zkratky jako „NATO“ jsou zpravidla nesklonné – viz s. 23, místo „lužičtiny“ bych radil spíše používat obvyklejší „lužická srbština“ – viz s. 12), některé gramatické chyby (oblíbená či právě neoblíbená interpunkce) a překlepy.

Přes jmenované výhrady práce odpovídá nárokům na diplomovou práci, jak jsou stanovené na IMS FSV UK. Doporučuji ji k obhajobě a navrhuji klasifikovat stupněm velmi dobře (C).

11.6.2018

prof. PhDr. Jaroslav Kučera, CSc.